

Out of Art – actuele outsider art/contemporary outsider art

Roger Brown

“...naar mijn idee heeft onze collectie een universele aantrekkingskracht op alle kunstenaars en op mensen met een gevoel voor het spirituele en mystieke van materiële dingen. “ vrij naar Roger Brown (1941-1997)

Situaties die gunstige omstandigheden creëren voor het kunstzinnige proces zijn wisselend en boeiend. Sommige kun je aanwijzen maar meestal zijn ze ongrijpbaarder. Dan is het een kwestie van het openstaan voor zichtbare en onzichtbare invloeden en voor de associaties die ze oproepen.

Toen autodidact Fred Smith eens werd gevraagd naar de inspiratiebron voor zijn werk, zei hij: “Dat soort zaken zijn moeilijk uit te leggen, weet je. Het kan iets zijn dat je ziet of leuk vindt of hoort van een ander. Het kan van alles zijn. Het moet in je zitten om het te doen.”

Veel kunstenaars voelen zich aangetrokken tot bepaalde objecten omdat deze een leidraad kunnen vormen voor hun creatieve proces. Bij het publiek, dat inzicht wil krijgen in hun inspiratiebronnen en werkprocessen, groeit de interesse voor ateliers en collecties van kunstenaars. Gelukkig zijn veel kunstenaarshuizen, ateliers en verzamelingen bewaard gebleven en opengesteld. Zo werd musée Gustave-Moreau in Parijs bewaard zoals Moreau wilde, zodat men de objecten kan ervaren die: “een idee geven van het soort kunstenaar dat ik was en in welke omgevingen ik ervoor koos om mijn dromen te beleven.” Rembrandts objecten en rariteiten worden bewaard in zijn ‘kunstcaemer’ in het Rembrandthuis in Amsterdam. Bustes van Romeinse patriciërs en antieke wapens delen er de ruimte met overblijfselen uit de natuur en andere curiosa.

Voor kunstenaar Roger Brown (1941-1997) was het verzamelen van en het leven tussen een veelheid aan visuele dingen essentieel voor zijn eigen werkproces. Hij bracht objecten en beelden bijeen uit alle hoeken van de wereld. Gelukkig is ook zijn verzameling behouden gebleven zoals hij haar heeft achtergelaten, en wel in zijn voormalige huis en atelier in Chicago.

Kunstenaarsmuseum, huismuseum, laboratorium

Bij het betreden van de Roger Brown Study Collection is het alsof je de geest van de kunstenaar binnenstapt. Je vangt een glimp op van zijn visuele wereld door de objecten waarmee hij zich voor zijn kunstzinnige inspiratie omringde. Brown was geïnteresseerd in uitingen met een scherpe kunstzinnige gevoeligheid. Het maakte hem niet uit of deze onder beperkende categorieën vielen zoals mainstream art (officiële kunstwereld), volkskunst, Outsider Art of inheemse kunst. Als beeldend kunstenaar stond hij zelf met beide benen stevig in de zogenaamde mainstream kunst. Als verzamelaar en denker verwelkomde hij een breed terrein aan creatieve uitingen. Autodidacte kunstenaars nam hij serieus. Hij achtte hun werk hoog, net als kunst die oorspronkelijk niet voor de buitenwereld was gemaakt. Kortom, in zijn verzameling streefde hij naar gelijke kansen voor Outsider Art én insider art.

Eind 1996 schonk Brown zijn uitgebreide kunstverzameling en andere voorwerpen als studiecollectie aan de School of the Art Institute in Chicago. Deze Robert Brown Study Collection dient als Browns kunstenaarsmuseum. Het museum geeft een goed beeld van zijn interactie met de materiële wereld en is huismuseum en laboratorium tegelijkertijd. Studenten kunnen er onderzoek doen en deelnemen aan het behoud van deze omvangrijke collectie kunst en vormgeving, in een 19e-eeuws winkelpand. Met in de garage Browns Ford Mustang uit 1967 geeft de Roger Brown Study Collection nieuwe inhoud aan de definitie van een huismuseum in de 21e eeuw. Als onderdeel van de Historic Artists' Homes and Studios van de National Trust for Historic Preservation geldt het als een van de 29 openbare historische omgevingen in de Verenigde Staten.

Verzamelen als artistieke discipline

Brown, in 1941 geboren in het zuidelijke Alabama, ontwikkelde in zijn jonge jaren al een voorliefde voor volkskunst, inheemse kunst en design uit de jaren veertig. In 1962 verhuisde hij naar Chicago om te gaan studeren aan de School of the Art Institute en in 1970 begon zijn carrière als professioneel kunstenaar. Hij maakte deel uit van een groep die vanaf halverwege de jaren zestig vanuit de populaire cultuur een krachtige artistieke vormtaal ontwikkelde. Deze Chicago Imagist Artists stonden bekend om de dynamische originaliteit van hun werk én om de relatie tussen hun eigen kunst en hun verzamelingen van populaire en materiële cultuur.

Brown speelde op passende wijze in op het leven in de 20e eeuw. Zijn kunstwerken houden verband met natuurlijke en stedelijke landschappen, natuur en cultuur en alledaagse gebeurtenissen op politiek, sociaal en religieus terrein. Ook richtte hij zich onder meer op autobiografische en seksuele onderwerpen, de kunstwereld in vele

vermommingen, kosmologie, sterfelijkheid, geschiedenis, transport en... het weer.

Voor Brown was verzamelen een artistieke discipline. Hij wilde een stimulerende werkomgeving, gevuld met objecten om zijn intensieve en veeleisende kunstenaarschap te voeden en te ondersteunen. Het proces van het vinden en verzamelen van voorwerpen vormde een belangrijke aanvulling op zijn eigen werkproces.

In 1974 kocht hij een winkelpand aan North Halsted Street 1926. Als professioneel kunstenaar had hij sterke behoefte aan een atelierruimte én een ruimte om zijn snelgroeiende verzameling te presenteren. Browns huis werd zijn eigen 'kunstcaemer' of 'Wunderkammer'. Hier installeerde hij in 'salonstijl' werken van autodidacte kunstenaars, volkskunst, werken van de Chicago Imagists en andere kunstenaars uit zijn tijd, objecten uit het dagelijks leven, modernistische meubels, kostuums, keramiek, reissouvenirs, speelgoed, gereedschap, vluchtige reclame-uitingen en veel meer.

Democratische overtuiging

Deze collectie rangschikte hij volgens de democratische overtuiging dat kunstwerken uit allerlei culturen en genres samen één ruimte kunnen delen. Net als de surrealist André Breton (wiens beroemde verzameling helaas verspreid is geraakt), liet Brown de objecten elkaar opzoeken. Hij zag geen reden om ze in categorieën van elkaar te scheiden. Op deze manier vult zijn verzameling een omgeving waar objecten als gelijkwaardig en op hun eigen waarden kunnen worden beoordeeld. Hij was vooral kritisch over de term 'outsider' omdat daarmee het werk van academische kunstenaars gescheiden wordt van werken door kunstenaars buiten de mainstream.

Chicago staat alom bekend als centrum waar autodidactische kunst algemeen erkend en geaccepteerd wordt. Sinds jaar en dag leefden en werkten hier immers een opvallend groot aantal autodidacte kunstenaars.

Brown en zijn collega's ontwikkelden zich tot kunstenaar in een tijd waarin men mensen als Henry Darger, Joseph Yoakum, Aldo Piacenza, Lee Godie (die haar werk verkocht op de trappen van het Art Institute), Pauline Simon, Drossos Skyllas, William Dawson en anderen kon ontdekken. Dit waren geen 'zondagsschilders'. Het ging hier om autodidacte kunstenaars die in de loop van een langere periode elk een samenhangend oeuvre van zeer origineel werk maakten. Met de officiële kunstwereld hadden ze nauwelijks of zelfs helemaal geen binding.

Roger Brown ontwikkelde een diepgaande interesse in hun werk. Dit gold ook voor zogenaamde volkskunstenaars en voor objecten uit de populaire kunstnijverheid en het dagelijks leven. Terwijl zijn atelier op de eerste verdieping privéterrein was, werd zijn collectie op de tweede verdieping een tentoonstellingsruimte voor werken van buiten de main-stream. Hij noemde zijn verzameling de 'Artists' Museum of Chicago'.

Op zoek naar 'vuilnisschatten'

Roger Brown was in dit opzicht niet uniek. Ray Yoshida, schilderdocent aan de School of the Art Institute, stimuleerde studenten interessante objecten te verzamelen en zichzelf ermee te omringen, net zoals kunstenaar en kunsthistoricus Whitney Halstead. Ze hadden een onstilbare nieuwsgierigheid naar de wereld van gemaakte dingen. Halstead wees zijn studenten bijvoorbeeld op niet-westerse kunst, waarvan een overvloed te zien was in het Field Museum of Natural History in Chicago. Halstead nam Brown en andere kunstenaars ook vaak mee naar de autodidacte kunstenaar Joseph Yoakum, die onder andere grote invloed had op Browns landschapsschilderijen rond 1970.

Legendarisch zijn Yoshida's expedities op zoek naar 'vuilnisschatten', waarbij hij kunstenaars meenam naar de historische Maxwell Street Market, naar tweedehands winkels, vlooiemarkten en veilingen waar interessante zaken voor bijna niets konden worden ontdekt en gekocht. Het verzamelen werd een gedeelde activiteit. Brown stond daarbij bekend om zijn scherpe radar. Telkens opnieuw deed hij unieke vondsten die anderen over het hoofd zagen.

Thuislandschappen van kunstenaars

Als uitbreiding van zijn interesse in autodidacte kunst ontwikkelde Brown een waardering voor de thuislandschappen van kunstenaars. Hij onderzocht kunstomgevingen in Chicago en was een grote fan van het werk van Aldo Piacenza, een Italiaanse immigrant in Highwood bij Chicago. Piacenza creëerde een serie vogelhuisjessculpturen die losjes gebaseerd waren op de architectuur van zijn thuisland Italië. In deze ruw geconstrueerde maar toch delicate vogelhuisjes herkende Brown zijn eigen belangstelling voor architectuur en zijn voorliefde voor handgemaakte dingen.

In 1970 begon hij kunstomgevingen op grotere afstand te documenteren. Zo bezocht hij onder andere de met uithangborden gevulde omgeving van Jesse 'Outlaw' Howard in Fulton, Missouri en de Garden of Eden in Lucas, Kansas van S.P. Dinsmoor. Hij voelde zich vooral geraakt door het Wisconsin Concrete Park van Fred Smith in Phillips, Wisconsin dat hij uitgebreid fotografeerde. Brown was diep onder de indruk van kunstenaars bij wie de grens tussen thuis en atelier vervaagde.

Een manier van zien, denken en reageren

In 1991 maakte Brown deel uit van een groep kunstenaars, handelaars en verzamelaars die de autodidacte kunst in Chicago wilden formaliseren. Zij stichtten Intuit; the Center for Intuitive and Outsider Art. Intuit is inmiddels toe aan zijn derde lustrum en realiseerde veel van de oorspronkelijke doelstellingen, dankzij tentoonstellingen, educatieve programma's, een indrukwekkende bibliotheek, studiecentrum en archief en vele internationale vrienden en donateurs.

Brown wilde vooral dat autodidacte kunstenaars op hetzelfde niveau erkenning zouden krijgen als academische of opgeleide kunstenaars. Bovenal wilde hij dat het onderscheid tussen de twee op een dag zou worden gezien als verzonnen en irrelevant, om uiteindelijk helemaal te worden uitgeveegd.

Brown ontwikkelde nog twee huis- en atelieromgevingen in New Buffalo, Michigan, en in La Conchita, Californië. Tegen het eind van zijn helaas korte leven regelde hij dat zijn huizen, ateliers en verzamelingen zouden blijven voortbestaan voor de School of the Art Institute. De Roger Brown Study Collection was zijn speciale geschenk aan de studenten in Chicago. Het doel is nadrukkelijk niet om Roger Browns verzameling in een statische, museumachtige tentoonstelling op te sluiten, maar om een andere manier van zien, denken en reageren op de wereld van objecten en ideeën te presenteren aan studenten en publiek.

Tekst: Lisa Stone

Lisa Stone is conservator van de Roger Brown Study Collection van de School of the Art Institute of Chicago. Zij is gespecialiseerd in kunstomgevingen van autodidacte kunstenaars en is mede-auteur van 'Sacred Spaces and Other Places; A Guide to the Grottos and Sculptural Environments of the Upper Midwest' (SAIC Press, 1993) en 'The Art of Fred Smith' (Friends of Fred Smith, 1991, 1999 en 2005).

